

T.İ.P. PROGRAM TASLARI ÜZERİNDE DÜŞÜNCELER

Program taslağının plânı ve fikir silsilesinde bazı tekrarlar, bir miktar dağınıklık ve bazı eksiklikler gözlenmektedir. Ancak bu yöndeki düzeltmelerin nihâi redaksiyonu yapacak kimselere düştüğü kabul edilirse, mevcut fikir silsilesini takiple salt muhteva yönünden bazı eleştirmeler ve düzeltme teklifleri yapmakla yetinmek mümkün olacaktır.

1) T.İ.P.'nin "sanayici ve tüccar gibi emekten yana olmayanlara bile" neler vaadedeceği hususu. (s.2)

T.İ.P.'nin mevcut geleneğe uyararak her sosyal sınıfa "birşeyler" vaatetmeye kendini borçlu hissetmediği tahmin edilir. Toplumcu bir işçi partisi sanayici ve tüccara mutlaka birşeyler vaatetmeye mecbur değildir. Bu zehabı uyandıracak bir ifade kaçınılarak, sözü geçen ibarenin şöylece genişletilmesi uygun olabilir:

"T.İ.P. iktidarı özel müteşebbisin, özellikle Türk sanayicilerinin bugünkü istikrarsız durumuna son verecektir. Sanayimizi er geç yıkması mukadder bir dış ticaret politikası T.İ.P.'nin temel ilkelerine aykırıdır. Bu sebeple T.İ.P. yerli sanayimizi etkili bir gümrük politikası yoluyla himaye eder; yabancı sermayenin ve liberal bir ithalat politikasının yıkıcı etkilerine karşı uyanık durmayı görev bilir. Böylece Türk sanayicileri Ortak Pazar'a girmenin bir "millî gaye" şeklinde lâne edildiği yılların istikrarsız havasından kurtulacaklardır. Ancak millî sanayicilerimizin T.İ.P. iktidarının sosyal politikasına, plân hedeflerine harfiyen uyararak sözü geçen himayeye lâyık olduklarını ispat etmeleri gerekir."

2) Orta Sınıflar kavramı (s.4)

Türkiye'nin toplumsal yapısının gerçeklerinden hareket eden bir "orta sınıf" tanımı zorunlu görülmektedir. Özellikle değer yargıları ve hayat tarzı bakımından birbirlerine oldukça yakın olan; buna karşılık çalışma tarzı yönünden birbirinde ayrılan kafa emekçileri (memur, subay, fikir işçisi) ile serbest meslek erbabı kalifiye (yüksek tahsilli) kadroyu (hekim, mühendis, avukat v.s.) birlikte mütalâa edip etmemek çözümü güç, kritik bir problem olarak belirmektedir. Toplumsal hayatımızda önemleri inkâr edilemeyecek bu iki grup "orta sınıf" kavramı içine sokulmalı mıdır? Sokulursa, küçük esnaf, zan-atkâr, kalifiye olmayan serbest meslek sahipleri gibi yine "orta sınıf" kavramına girebilecek gruplarla birlikte mi, ayrı olarak mı ele alınmalıdır? Bu kesimde "orta sınıflar"ı bir bütün olarak incelemektense, bu genel kavramın içine girebilecek üç ayrı tabakayı ayrı ayrı ele alan bir tahlile girişmek büyük bir ihtimalle daha olumlu olacaktır.

3) "T.İ.P. dışındaki bütün partiler millî gelirden aslan payını hâkim sınıflara vermişlerdir." ifadesi. (s.6, satır 8-11)

Bu ifade aslî millî gelir bölüşümünün siyasî partilerin niyet ve kararları ile ~~xxx~~ belirlendiği intibahı uyandırdığı, her toplumsal sistemin bünyevî olarak belirli yapıda bir gelir dağılımı yarattığı gerçeğini ihmal ettiği için yanıltıcıdır. Parantez içi if de ya çıkarılmalı, ya da "daima hâkim sınıflara aslan payını veren bir gelir dağılımını emekçiler lehine düzeltmeğe teşebbüs etmekten ısrarla kaçınmışlardır." şeklinde değiştirilmelidir.

4) Ortak Pazar'a karşı tutum. (s.8)

Ortak Pazar'a katılma çabası eleştirilirken meseleyi "yabancı sermayenin hâkimiyetine girmek", "Avrupa kartellerinin istismarına yol açmak" açılarından ele almak, belli gerçekleri ifade etmekle biblikte henüz uluslararası iktisadî ilişkiler gibi meselelerde bilgi ve ilgisi sınırlı olan bazı Türk emekçileri için çok anlamlı olmayabilir. "Ortak Pazar sayesinde Avrupa işçisi gibi bir hayata birazcık yaklaşılabileceksem, yabancı sermaye ya da kartellerden bana ne?" şeklindeki bir tutumla karşılaşma ihtimali her an için mevcuttur. Bu ~~sık~~ sebeple Ortak Pazar konusunda program için aşağıdaki ifade daha uygun olabilir

"Ortak Pazar'ın en önemli amaçlarından biri üye ülkeler arasında dış ticareti sınırlayan bütün engelleri bertaraf etmek, yani gümrükleri tedricî bir gelişme sonunda tamamen kaldırmaktır. Gelişmiş ve az gelişmiş iki ülke arasında gümrükler kaldırılır ve dış ticaret tamamen serbest bırakılırsa bunun tabii ve kaçınılmaz sonucu, fakir ülkenin ham madde, özellikle tarım ürünleri istihsalinde ihtisaslaşması, sınaî maddeleri zengin ülkeden ithal etmekle yetinmesi, bunların istihsaline son vermeye mecbur kalmasıdır. Buna göre Türkiye ile Batı Avrupa ülkeleri arasında iktisadî gelişme yönünden önemli bir fark mevcut oldukça Türkiye'nin tam üye olarak Ortak Pazar'a girmesi fabrikalarımızın kapanması, yüzbinlerce Türk işçisinin işsiz kalması, buna karşılık bazı tarım ürünleri ihracat ve istihsalinin sınırlı şekilde artması, dış ticaret hacminin yükselmesi demektir. Bundan kim zarar görecek? Ön plânda ve muhakkak, işsiz kalarak sefalete düşecek olan Türk işçisi; ikinci olarak, sermayesini dışarı aktaramadığı ya da dış ticaret-tarım sektörlerine yönlentemediği takdirde Türk sanayicisi. Kim yararlanacaktır? İhracı mümkün ürünleri geniş çapta istihsal eden büyük çiftçi ve toprak ağaları, ithalâtçı-ihracatçı tüccar, bir de Avrupa sanayicisi. Görülüyor ki Ortak Pazar'a katılmamız mutlak surette Türk işçi sınıfının aleyhinedir."

"Üstelik Ortak Pazar anlaşması, üyelerin millî kalkınma plânları uygulamasını hemen hemen imkânsız kılan hükümler ihtiva etmektedir. Dayandığı temel iktisadî felsefe plân felsefesi değil, piyasa mekanizması felsefesidir. Hızlı kalkınmanın ancak şumüllü ve etkili bir plânlama ile mümkün olacağına inanan geri kalmış ülkeler için, Türkiye için Ortak Pazar hiçbir problem halletmemekte, üstelik mevcut problemlere yenilerini katmaktadır. Millî kalkınması üzerinde bizzat karar verme imkânlarından yoksun ~~xxxxxxx~~ bırakılmak istenen bir milletin bu durumu doğuracak herhangi bir politikaya karşı var gücüyle direnmesi gerekir."

5- "Hâkim sınıfların duygu, fikir, kültür hayatımız üzerindeki etkileri." (s.8, -f- bendi)

Bu bende eğitim eşitsizliği probleminin eklenmesi yerinde olur. İşçi ve köylü çocuklarının eğitim imkânlarından ne kadar sınırlı ölçüde yararlandıkları rakamlarla belirtilmeli ve hâkim sınıfların yönetici ve aydın kadroları nasıl sınırlı sosyal gruplardan beslemeye çalıştıkları ortaya konmalı.

6- Çözüm Yolu ve Millî Kuvvetler Demokrasisi. (s.8-10)

Program taslağında çözüm yolundan bahsedilirken "işçi sınıfının emekçi halk yığınlarının, ...bütün zinde kuvvetlerin tek bir politik kuvvet halinde ... iktidara gelmelerinin3 politik çözüm yolu olduğu

belirtiliyor. "Tek bir politik kuvvet halinde iktidara gelme" fikrin-den, sözü geçen bütün ilerici kuvvetlerin T.İ.P. bünyesinde toplanma-ları kastediliyor gibidir. Şüphesiz ki istenmesi gereken, en uygun çözüm yolu budur; ancak Türkiye gerçekleri bize şunu gösteriyor ki, T.İ.P. işçi sınıfının büyük kısmını, hattâ köylü ~~sax~~ sınıfının önemli bir kesimini bünyesinde temsil edebilse dahi, ilerici ve Atatürkçü zinde kuvvetlerin bir kısmı T.İ.P.'ne katılmaktan kaçınacaklardır. Bu bakımdan bütün ilerici kuvvetleri birleştiren "tek bir politik kuvvet halinde" iktidara gelmek ya mümkün olmayabilir; ya da orta sınıfları temsil eden nüfuzlu ve ~~bir iktidara~~ önemli politik güçleri iktidar dışı bırakmak suretiyle sağlanabilir. Gerçekte ise demokratik çözüm yolunu T.İ.P.'nin içindeki ve dışında kalan bütün ilerici kuvvetlerin sağlam bir ittifakına bağlamak doğru olur. Bu ittifakın en ilerici unsuru, ve muhtemelen öncüsü olan T.İ.P. ittifak içinde bağımsız varlığını korur. Parti dışında, ittifak içindeki bütün kuvvetleri programında mevcut ilkelerin propagandasını yaparak tedricen eğitir ve onların işçi sınıfının dünya görüşüne yaklaşmalarını, gerici kuvvetlerin parçalayıcı ve yıkıcı propagandalarına kapılmamalarını sağlar. Öte yan-dan T.İ.P. bu dönemde parti dışındaki müttefiklerinin henüz özlemle-rinde, dünya görüşlerinde yer etmeyen radikal tekliflerden kaçınır. Bu bakımdan sözü geçen ittifakın ilk dönemi toplumcu bir politikanın uy-gulanmasına imkân vermeyebilir; ittifak içindeki muhtelif unsurların ortak bir toplumculuk anlayışına varmaları bir süre için imkânsızdır. Buna mukabil demokratik-devrimci bir takım reformlar yönünden ortak bir plâform mümkün görülmektedir.

Acaba programın taslağında "Millî Kuvvetler Demokrasisi" diye adlandırılan kavramla sözünü ettiğimiz ittifaka benzer birşey mi kaste-dilmektedir? "Millî Kuvvetler Demokrasisi rejiminin yönetici... gücünü kuran toplumcu aydınların, ... gençliğin iş ve kader birliği ettiği işçi sınıfı ile emekçi halk yığınları ile müttefikleri" ibaresi sözü edilen ittifakı kasteder gibidir; ancak yeteri derecede açık değildir. Üs-telik daha aşağıda M.K.D. "emekçilerin yurt işlerinde karar sahibi ol-duğu rejimin adıdır" mahiyetindeki tanımlama yukarıdaki ittifakı yan-sıtmamaktadır. M.K.D. bu şekliyle olsa olsa T.İ.P. iktidarı anlamına gelmekte ve bu yüzden böyle ayrı bir kavrama hiç lüzum kalmamaktadır. Eğer yukarıda belirtilen geniş ittifak Türkiye'de toplumculuğun nihai zaferi için gerekli görülürse Millî Kuvvetler Demokrasisi'nin bu itti-fakı ifade eder şekilde kullanılması herhalde uygun olacaktır.

7-Plânlı devletçilik sistemi.

Bu başlık altında (s. 11'de) açık olmayan bir ifade kullanılmıştır: "Ulusal ekonomide... (belli) bir sıra izlenerek büyük üretim ve müba-dele araçları devletleştirilir. Türkiye'de bunlar esasen ya devlet elindedir, ya devletin deneti... ya da ortaklığı ile işletilmektedir. Bundan dolayı T.İ.P.'nin iktidara gelmesi (bunların) bugün olduğu gi-bi özel sektör yararına değil, emekçi halk yararına çalışmalarını sağlayacaktır." Bundan T.İ.P.'nin hiçbir yeni devletleştirmeye git-meyeceği anlamı çıkmaktadır. Gerçekten kastedilen bu mudur? Millî Kuvvetler Demokrasisi ile ifade edilebilecek ittifakın ilk dönemlerinde böyle bir tutum uygulanabilir; ancak bunun T.İ.P. programının devamlı bir unsuru olarak kalması ne derecede doğrudur? Üstelik yine s. 11'de: "bu alanda devletleştirme... demokratik ölçüler içinde yapılacaktır." denilirken ve ileride s. 19'da temel endüstrilerden "kurulmuş olanların devletleştirilmesi yoluna gidilecektir." ifadesi ile devletleştirme program taslağında öngörülmektedir. Bu sebeple yukarıdaki muğlak ve çelişik ifadenin düzeltilmesi zorunlu oluyor.

bunu tam olarak uygulamanın imkânsız olduğunu bulduğu; ancak bu ilkeye günbegün daha fazla yaklaşmanın T.İ.P.'nin amacı olduğu şeklinde bir düzeltme herhalde yerinde olacaktır.

11- Halkçılık ve milliyetçilik ilkeleri. (s.14-16)

Farklı şekillerde yorumlanmaya müsait bazı ilkeleri T.İ.P.'nin en ilerici şekilde yorumlaması beklenir. Ancak bu yapılırken sözü geçen ilke ve kavramların mahiyet ve mantıklarına tamamen yabancı olan bir takım unsurları katmak (bu unsurlar ne kadar olumlu ve ilerici olursa olsun) kavramların sınırlarını fazlasıyla zorlamak, onlara hiçbir zaman verilmemiş anlamlar yüklemek olur. Böyle bir tutum da fikir karışıklıkları doğurur; başka hiç bir işe yaramaz. Meselâ halkçılık kavramını anti-emperyalizm, barışçılık, toplumculuk ilkeleri ile eş-anlatılabilir miyiz? Bütün bunlar ilerici ve olumlu kavramlar olmakla birlikte sınırları ne kadar zorlanırsa zorlansın halkçılık kavramının kapsamı içine giremez. Halbuki program taslağı: "Halkçılık emperyalizmin her türlüüne (anti-emperyalizm), sömürücülüğün her çeşidine (toplumculuk) ve insanları köleleştiren savaşlara (barışçılık) karşı komaktır." derken bu hataya düşüyor.

Aynı şekilde milliyetçilik ilkesinin en ilerici yorumu bizi T.İ.P. program taslağında da kısmen görüldüğü üzere, anti-emperyalist ve "taassupla istiklâlcî" bir tutuma ulaştırır. Ancak buna ilâveten yine program taslağında olduğu gibi milliyetçiliği, en geniş anlamıyla sosyal gelişme isteğini sembolize eden bir ilke olarak yorumlamaya da cevaz olmasa gerektir: "(Milliyetçilik), milletimizi... bilimde, teknikte, kültürde, ekonomide ve toplum hayatının her alanında daima yüceltmeyi bir amaç bilir." (s.15) Bu cümle çıkarılır, millî istiklâl-bağımsızlık fikrine biraz daha fazla ağırlık verilir ve kısmen s.16'daki (g) bendi ile birleştirilirse milliyetçilik ilkesi tatminkâr bir hal alacaktır.

Halkçılık ilkesini ise aşağıdaki şekilde ifade etmek ve açmak düşünülebilir:

"Halkçılık, emekçi halk yığınlarının devlet yönetimine fiilen katılmalarına, ekonomik ve toplumsal hayatı tayin eden kararlara en yüksek kademedeki en küçük birimlere yine fiilen ve mümkün derece dolaysız olarak etkili olmalarını amaç bilen bir ilkedir. Bu şekliyle halkçılık halkın dışında, halka rağmen yürütülmek istenen bir devlet idaresi anlayışına tamamen karşıdır; demokrasinin en geniş anlamıyla gerçekleşmiş şeklidir. Yine bu sebeple bir aydınlar diktası fikrinin, ne kadar ilerici görünürse göründün üstten aşağı indirilmek istenen reformların uygulanış tarzının tamamen karşısındadır. T.İ.P. iktidarı süresince halkçılık halk hâkimiyeti, yani emekçi halk yığınlarının siyasi iktidara bizzat sahip olmaları anlamına gelecektir.

"Bu genel esasa rağmen halkçılığın mutlak anlamıyla gerçekleşmesinde yenilmesi gereken bazı güçlükler vardır. Modern devlet mekanizması idareci bir kadroya, modern ve ileri ekonomik işletmeler bir yönetim kadrosuna ihtiyaç gösterir. Bu sebeple toplumcu bir düzende dahi uzun süre siyasi ve iktisadi hayatın kilit noktaları belli bir ihtisaslaşmanın ürünü olarak idareci denilen kişilerin elinde bulunacaktır ve bu sebeple dolaysız bir demokrasiyi en geniş anlamıyla uygulamak bir çok alanda imkânsız olacaktır. Bu durum bürokrasinin, halktan kopmuş ve halkın dışında bir idareciler hâkimiyetinin doğması ve kabuklaşması gibi halkçı felsefeye aykırı bir tehlikenin tohumlarını taşır. İşte halkçılık ilkesi bu tehlikenin önlenmesinde T.İ.P. iktidarına başlıca iki yönden rehber olur: Bir kere yönetici

kadronun doğrudan doğruya emekçi halk yığınlarından çıkmış aydınlar-
dan, uzmanlardan kurulu olması ve durmadan halk (işçi ve köylü) ço-
cuklarının katılması ile tazelenmesi sağlanır. Böylece sosyal hare-
ketliliğin son derecede arttığı bir yapı kurulmuş olur ve yönetici
kadronun emekçi yığınlardan kopmaması, bu yığınlarla organik bir bağı
devam ettirmesi mümkün olur. İkinci olarak, idarî mekanizmanın ve
ekonomik birimlerin, işletmelerin faaliyetinde emekçi yığınlar yöne-
ticileri aktif ve etkili bir şekilde, devamlı olarak denetlerler ve
idarî-ekonomik birimlerin yönetiminde yönetici ihtisas kadrosu ile
dinamik, sıkı bir işbirliği kurarlar. İşte bu iki tedbirin gerçekleş-
mesi, halkçılığı yaşayan bir ilke olarak toplumun temel direklerinden
biri haline getirecektir."

12- Lâiklik ve din. (s.16-17)

İki ayrı başlık altında incelenmiş olan "Lâiklik" ve "T.İ.P. ve
din" meselelerini birleştirmek ve bir arada ele almak daha uygun
olsa gerektir.

13- Taahhüt işleri. (s.19)

"Taahhüt işleri toplum zararına işleyen bir soygun teşebbüsü ol-
maktan çıkarılacaktır." ifadesi yetersiz kalmaktadır. Bu meseleyi
şu şekilde vazetmek daha yararlı olacaktır: "

" T.İ.P. iktidarı süresince devlet yatırımlarında ve devlet a-
lımlarında taahhüt ve ihale sistemine son verecektir. Bekmil devlet
yatırımları devlet personeli tarafından yürütülecek ve devletin mal
ve hizmet olarak bütün ihtiyaçlarının kamusal kurumlar ve işletmeler
tarafından karşılanması sağlanacaktır. Böylece devlet sektörünün mü-
teahhitlere, tüccara, özel müteşebbislere gereksiz yere kâr sağlama-
sı usulüne son verilecektir."

14- Eğitim. (s.21-22)

Bu başlık altında ortaya atılan tekliflere katılmakla beraber,
"eğitim sisteminin temel ilkesi halk çocuklarından meydana gelen
yepyeni, dinamik bir aydınlar ve ihtisas adamları kadrosu yetiştir-
mek ve böylece yüzyıllardır cehalete mahkûm bırakılmış geniş yığınlar-
ın yaratıcı güçlerinin sonuna kadar gelişmesine imkân vermektir."
şeklinde bir ön fikrin ortaya atılması ve bu fikri gerçekleştirecek
somut tekliflerin bunu takip etmesi yerinde olabilir.

15- Çalışma süresi. (s.26)

"Beş gün ve kırk saat çalışma" süresi ve "yilda en az bir ay üç-
retle dinlenme" hakkı Türkiye gibi fakir bir ülke için ütöpik hedef-
lerdir. Bu hedeflerin bir çok ileri sanayileşmiş ülkede dahi ger-
çekleşemediğini dikkate alarak bunları programdan çıkarmak doğru
olacaktır.

16- Ücretler ve çalışma şartları. (s.26)

Bu kesimde bir parti programında yadırganacak kadar ayrıntılı hü-
kümlerin yer kapladığı görülmektedir. "Ücretler her hafta başı ödenir.
"Her iş yerinde duş tertibatı ve helâlarda akar su bulunacaktır."
"Eski ve iş kazasına daha elverişli makineler yerine yenilerini ve
güvenli olanlarını koymak zorunludur." gibi hükümlerin T.İ.P.
programında yer alması lüzumsuzdur.

17- Genel Plân Meclisi (s. 31)

Kalkınma plânını hazırlamak tamamen teknik bir ihtisas işi olduğuna göre Genel Plân Meclisi'nde yer alacak uzmanların genel oyla seçilmesi tamamen gereksizdir. Genel Plân Meclisi'nde halk temsilcilerinin de (uzmanların yanı sıra) bulunması gerekli görülüyorsa genel oya bu temsilcilerin seçilmesinde başvurulabilir. Ancak plânı ilk olarak hazırlayacak kurumun süratle ve âhenkle iş göreceği bir uzmanlar kurulu olması; demokratik bir denetimin ve yaygın bir tartışma vetiresinin, ancak tamamen iktisat biliminin esaslarına dayatılarak yaratılmış bir plân taslağının ortaya çıkmasından sonra uygulanması daha doğru görünmektedir.

TÜRKİYE SOSYAL TÜSTAV TARİH ARAŞTIRMA